

Finanšu izlūkošanas dienests

Raiņa bulvāris 15, Rīga, LV-1050; tālr. 67044430; e-pasts: fid@fid.gov.lv; www.fid.gov.lv

ZIŅOJUMU SNIEGŠANA PAR AIZDOMĪGIEM DARĪJUMIEM UN ATTURĒŠANĀS NO DARĪJUMU VEIKŠANAS

VADLĪNIJAS

2021

Saturs

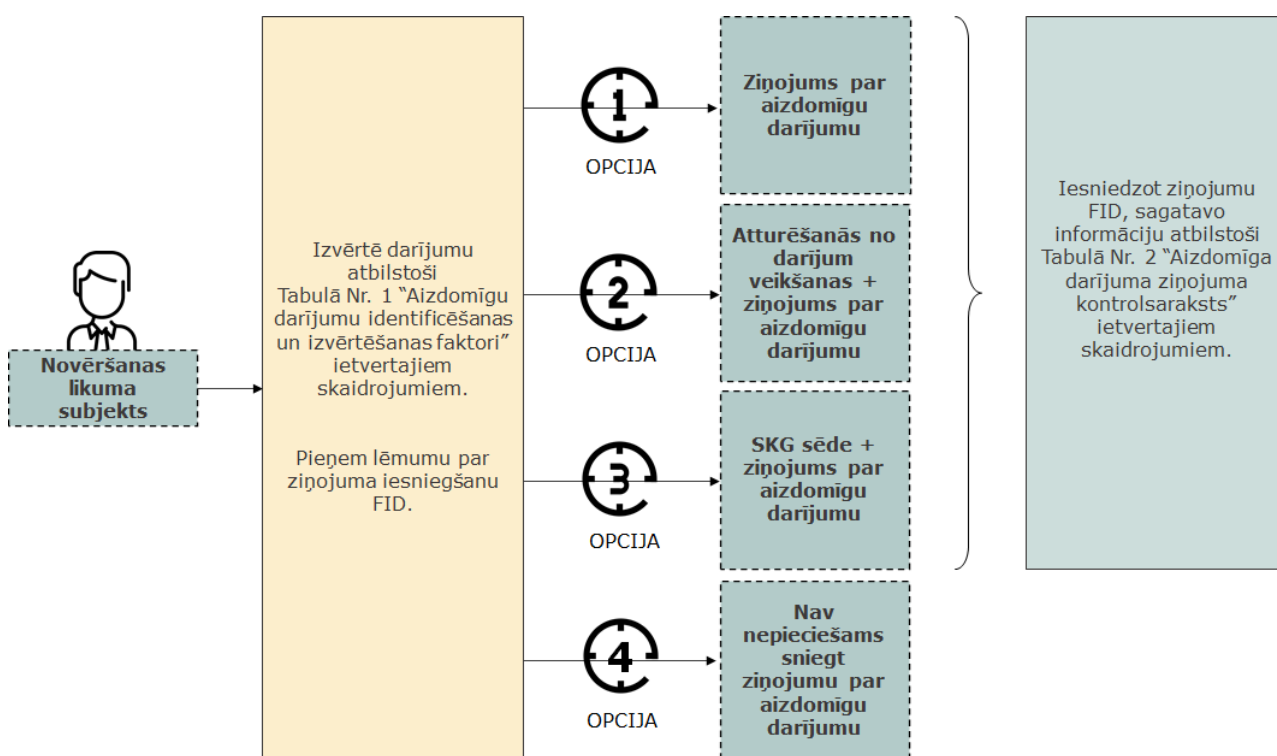
Kopsavilkums	3
Ievads	3
Aizdomīga darījuma ziņojuma būtība	4
Aizdomīga darījuma identificēšana un izvērtēšana	4
Aizdomīga darījuma ziņojuma saturs	6
Aizdomīga darījuma ziņojuma iesniegšana	7
Atturēšanās no darījuma veikšanas	9
Sadarbības koordinācijas grupas sasaukšana	10
Aizdomīgu darījumu ziņojumu piemēri un analīze	11
Atturēšanās ziņojumu piemēri un analīze	13
Izmantoto saīsinājumu saraksts	15

Kopsavilkums

Katrs Finanšu izlūkošanas dienestā laicīgi un atbilstošā kvalitātē iesniegts Novēršanas likuma subjekta ziņojums par aizdomīgu darījumu ir vērtīgs un nereti ir pirmais signāls, lai uzsāktu darbības NILL, TF un PF vai šo darbību mēģinājuma, vai cita ar to saistīta noziedzīga nodarījuma novēršanai, atklāšanai, kriminālprocesa uzsākšanai un iztiesāšanai, tādējādi veicinot Latvijas finanšu sistēmas drošību.

Finanšu izlūkošanas dienests publicē šīs vadlīnijas vienlaicīgi ar Novēršanas likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2021. gada 1. oktobrī (attiecībā uz Novēršanas likuma papildināšanu ar IV² nodaļu). Vadlīnijās detalizēti skaidrots, kādos gadījumos: (1) sniedzams ziņojums par aizdomīgu darījumu;¹ nepieciešams atturēties no darījuma veikšanas Novēršanas likuma 32. panta kārtībā;² pirms ziņojuma iesniegšanas ieteicams izvērtēt nepieciešamību iniciēt Novēršanas likumā paredzēto sadarbības koordinācijas grupas sanāksmi,³ kā arī sniegti gan kvalitatīvu, gan nekvalitatīvu Finanšu izlūkošanas dienestā saņemtu ziņojumu piemēri.

Vizualizācijā sniegts šo vadlīniju saturs koncentrētā un viegli pārskatāmā veidā, sniedzot kopsavilkumu par būtiskāko, lai Novēršanas likuma subjektiem atvieglotu ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem Finanšu izlūkošanas dienestam:

Ievads

Finanšu izlūkošanas dienesta loma NILL, TF un PF novēršanas un apkarošanas jomā skaidrota starptautiskajās rekomendācijās un arī nostiprināta nacionālajā normatīvajā regulējumā, īpaši uzsverot tā funkcijas un nozīmi informācijas apritē un analizē.

FATF 29. rekomendācijā noteikts, ka valstī izveidots Finanšu izlūkošanas dienests ir centrālā iestāde šādas informācijas saņemšanai un analīzei: (1) ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem; (2) cita informācija par NILL un TF, kā arī informācija par ar NILL saistītajiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Minētajā rekomendācijā arī noteikts, ka Finanšu izlūkošanas dienestam jānodrošina iespēja iegūt papildu informāciju no ziņotājiestādēm, kā arī savlaicīgi piekļūt finanšu, administratīvajai un tiesībsargzības informācijai, lai Finanšu izlūkošanas dienests varētu kvalitatīvi veikt tam noteiktās funkcijas.⁴

¹ Novēršanas likuma 31.⁴ panta pirmās daļas 2. punkts.

² Novēršanas likuma 32. panta pirmā daļa.

³ Novēršanas likuma 55. panta otrā daļa.

⁴ FATF: Recommendation 29: Financial Intelligence Units. Available: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>.

Atbilstoši FATF standartam Novēršanas likumā nostiprināts, ka Finanšu izlūkošanas dienests ir vadošā iestāde, kuras mērķis ir novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu NILL, TF un PF.⁵ Finanšu izlūkošanas dienests ir iestāde, kas veic aizdomīgu darījumu un citas saņemtās informācijas kontroli un iegūst, saņem, reģistrē, apstrādā, apkopo, uzglabā, analizē un sniedz izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai informāciju, kuru var izmantot NILL, TF un PF vai šo darbību mēģinājuma, vai cita ar to saistīta noziedzīga nodarījuma novēršanai, atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai.⁶

Novēršanas likuma subjektiem ir pienākums ziņot Finanšu izlūkošanas dienestam par katru aizdomīgu darījumu un Novēršanas likumā noteiktos gadījumos atturēties no darījuma veikšanas. Aizdomīgu darījumu atklāšanas un ziņošanas kārtību Novēršanas likuma subjektiem ir jāparedz savās iekšējās kontroles sistēmās.⁷

Ņemot vērā Finanšu izlūkošanas dienesta lomu NILL, TF un PF novēršanā un apkarošanā, katrs ziņojums par aizdomīgu darījumu, kas laicīgi un atbilstoši kvalitātē tiek iesniegts Finanšu izlūkošanas dienestam, ir vērtīgs un tiek analizēts, ievērojot normatīvajā regulējumā noteikto procedūru un termiņus, kas sekmē finanšu noziegumu atklāšanu, tādējādi stiprinot Latvijas finanšu sistēmas drošību.

Ievērojot to, ka ikviens aizdomīgs darījums, pat, ja tas atbilst kādai zināmai NILL, TF vai PF tipoloģijai, var ietvert unikālas iezīmes, Novēršanas likuma subjektam katru aizdomīgu darījumu nepieciešams vērtēt individuāli, ņemot vērā pieejamo informāciju par klientu un darījumu, kā arī Novēršanas likuma subjekta rīcībā esošos izpētes materiālus.

Ņemot vērā minēto, šīs vadlīnijas ir izstrādātas ar mērķi veicināt vienotu izpratni par aizdomīgu darījumu ziņojumu iesniegšanu, kā arī skaidrot Novēršanas likumā noteikto ziņošanas pienākumu un atšķirības ziņojumu iesniegšanā, tajā skaitā sniedzot praktiskus piemērus. Būtiski uzsvērt, ka šīs vadlīnijas nav attiecināmas uz sliekšņa deklarācijas iesniegšanu. Šajās vadlīnijās tiek skaidrots, kādos gadījumos:

- 1) sniedzams ziņojums par aizdomīgu darījumu;⁸
- 2) nepieciešams atturēties no darījuma veikšanas Novēršanas likuma 32. panta kārtībā;⁹
- 3) pirms ziņojuma iesniegšanas ieteicams izvērtēt nepieciešamību iniciēt Novēršanas likumā paredzēto sadarbības koordinācijas grupas sanākumi.¹⁰

Aizdomīga darījuma ziņojuma būtība

1. Saskaņā ar Novēršanas likumu aizdomīgs darījums ir darījums vai darbība, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF un PF vai šādu darbību mēģinājumu.¹¹
2. Kvalitatīvs un savlaicīgi iesniegts Novēršanas likuma subjekta ziņojums par aizdomīgu darījumu dod ne tikai iespēju Finanšu izlūkošanas dienestam savlaicīgi uzsākt vai pilnvērtīgi turpināt izpēti saistībā ar NILL, TF un PF darbībām, šo darbību mēģinājumu, vai citiem saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet arī spēj novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu NILL, TF un PF.
3. Ziņojumā par aizdomīgu darījumu iekļauto informāciju (ziņojumā obligāti iekļaujamo informāciju,¹² Novēršanas likuma subjekta veiktās izpētes un analīzes rezultātā iegūto informāciju) Finanšu izlūkošanas dienests izmanto Novēršanas likumā noteiktiem mērķiem, tai skaitā:
 - 3.1. kā pamatu finanšu izlūkošanai, kā ietvaros tiek pārbaudīta versija par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, nolūkā lemt jautājumu par informācijas nosūtīšanu izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai;¹³
 - 3.2. informācijas sniegšanai Kompetentajām iestādēm;¹⁴
 - 3.3. atbildēs uz Latvijas Kompetento iestāžu vai ārvalstu analogo dienestu pieprasījumiem;¹⁵
 - 3.4. stratēģiskas analīzes veikšanai.

⁵ Novēršanas likuma 50. panta otrā daļa.

⁶ Novēršanas likuma 50. panta pirmā daļa.

⁷ Novēršanas likuma 7. panta pirmās daļas 5. un 6. punkts.

⁸ Novēršanas likuma 31.⁴ panta pirmās daļas 2. punkts.

⁹ Novēršanas likuma 32. panta pirmā daļa.

¹⁰ Novēršanas likuma 55. panta otrā daļa.

¹¹ Novēršanas likuma 1. panta 17. punkts.

¹² Detalizēta informācijas sniegta Tabulā Nr.2 "Aizdomīga darījuma ziņojuma saturs".

¹³ Novēršanas likuma 55. panta pirmā daļa.

¹⁴ Novēršanas likuma 55. panta 1¹ daļa.

¹⁵ Novēršanas likuma 56. panta pirmā daļa un 62. panta pirmā daļa.

Aizdomīga darījuma identificēšana un izvērtēšana

4. Pirms aizdomīga darījuma ziņojuma iesniegšanas Novēršanas likuma subjektam ir jāveic:
 - 4.1. aizdomīgā darījuma (fakta) identificēšana (piemēram, konstatējot NILL, TF un PF riska indikatorus un/vai tipoloģijas);
 - 4.2. ar aizdomīgo darījumu (un citu saistīto nodarījumu) saistīto faktu un konteksta izpēti un izvērtēšana (izcelsme, tālākā līdzekļu kustība, citi līdzīgi klienta darījumi);
 - 4.3. lēmuma pieņemšana par ziņojuma iesniegšanu.¹⁶

Tabula Nr. 1 "Aizdomīgu darījumu identificēšanas un izvērtēšanas faktori"

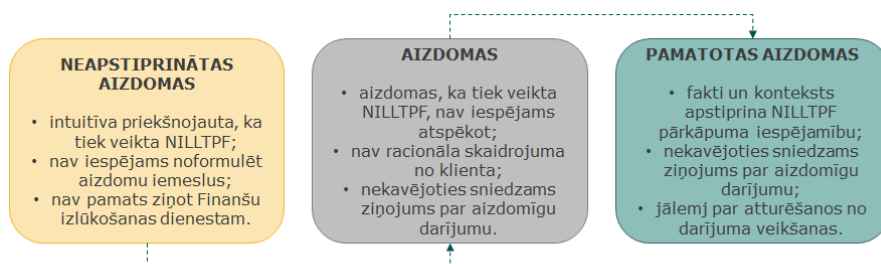
Fakts	Fakts ir notikums, darbība vai elements, kas pastāv, vai ir zināms, ka tas ir pastāvējis vai noticis. Tas var būt, piemēram, informācija par darījumu (t. sk. datums, laiks, vieta, apjoms vai veids) vai papildus Novēršanas likuma subjekta darbības specifikai esoša informācija par klientu (t. sk. kredītiestāžu kontu dati, finanšu vēsture, nodarbošanās veids un informācija par finanšu plūsmām, darījumiem). Jāņem vērā, ka jēdziens "fakts" neietver personas viedokli vai pieņēmumu.
Ar faktu saistītais konteksts	Konteksts ir apstākļi un nosacījumi, kas saistīti ar faktu. Piemēram, no konteksta izriet pamatojums darījuma veikšanai. Kontekstu var veidot dažādi elementi, piemēram: <ol style="list-style-type: none"> 1) Novēršanas likuma subjekta vispārēja izpratne par klienta nodarbošanos un saimnieciskās darbības veidu; 2) Novēršanas likuma subjekta zināšanas par klientam raksturīgām finanšu plūsmām, to apjomu un ģeogrāfiju; 3) klienta izpētes procesā iegūta informācija, t. sk. PLG informācija, PNP statuss, klienta labklājība un līdzekļu izcelsme u.tml. 4) informācija par klienta vēsturiskajiem darījumiem; 5) publiski pieejama informācija; 6) cita kontekstuāla informācija, kas tapusi zināma Novēršanas likuma subjektam.¹⁷ <p>Novēršanas likuma subjektam, veicot darījumu uzraudzību, atsevišķi darījumi var nešķīst aizdomīgi, tomēr, papildinot darījuma faktus ar konteksta informāciju, tie var radīt aizdomas par NILL, TF un PF vai to mēģinājumu. Var būt arī pretējas situācijas, kad, veicot klienta pašreizējo un iepriekšējo darījumu analīzi, konkrēta darījuma konteksts, kas sākotnēji rada aizdomas, ļauj secināt, ka darījumi ir loģiski un ekonomiski pamatoti.</p>
NILL, TF un PF tipoloģijas un pazīmes	NILL, TF un PF tipoloģiju un pazīmju noteikšana nodrošina daudzpusīgu NILL, TF un PF metožu, paņēmieni, shēmu un instrumentu izpēti, lai izprastu NILL, TF un PF vidi gan starptautiskā, gan nacionālā mērogā. Tipoloģiju izzināšana ir efektīvs instruments cīņā ar finanšu noziegumiem. Ar to palīdzību var izprast, kā tiek īstenota NILL nolūkā slēpt, maskēt vai pārvietot noziedzīgā ceļā iegūtus aktīvus. Vienlaikus tiek atvieglotas Kompetento iestāžu iespējas identificēt NILL, kā arī saistītos noziedzīgos nodarījumus. Tipoloģiju un to pazīmju noteikšana konkrētos darījumos vai darījumu kopumā ir pamats izvirzīt aizdomas par NILL. ¹⁸
Aizdomīgu darījumu identificēšana	Lai veiktu kvalitatīvu aizdomīgu darījumu identificēšanu, Novēršanas likuma subjektam ir jānodrošina tam piemītošajiem riskiem atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu. Tāpat NILL, TF un PF riska pārvaldībai būtisks ir zinošs un apmācīts personāls. Lai izvairītos no nepamatotām, iracionālām un faktos nebalstītām aizdomām, vēlams, lai aizdomīgu darījumu identifikācijas process: <ol style="list-style-type: none"> 1) nodrošina, ka tiek iegūta pilnīga izpratne par darījumu un aizdomu pamatojumu; 2) nav saistīts ar vienpersonisku lēmumu (ņemot vērā attiecīgā Likuma subjekta darbībai piemītošos NILL, TF un PF riskus, kā arī darbības veidu un apmēru).
Aizdomu līmeņi un to apstiprināšana	Finanšu izlūkošanas dienests izdala vismaz trīs iespējamās aizdomu līmeņus: <ol style="list-style-type: none"> 1) "Neapstiprinātas aizdomas" – pielīdzināms pirmšķietamam pieņēmumam, ka darījums ir aizdomīgs, bet nav uzreiz saskatāmu faktu, konteksta vai konkrētu NILL, TF un PF tipoloģiju un pazīmju, kas aizdomas pamatotu vai ļautu secināt, ka, iespējams, ir noticis noziedzīgs nodarījums vai tā mēģinājums. Neapstiprinātas aizdomas nav pamats ziņot par aizdomīgu darījumu Finanšu izlūkošanas dienestam, taču var iniciēt klienta saistīto darījumu izvērtēšanu, lai, iegūstot papildu

¹⁶ Vienlaikus novērtējot gan zināmo faktu kopumu un kontekstu, gan NILL, TF un PF tipoloģijas un pazīmes, Novēršanas likuma subjekta aizdomas var apstiprināties vai neapstiprināties. Jāņem vērā, ka atsevišķu faktu un konteksta elementu noteikšana var būt kontroles mehānisms pastiprinātai darījuma uzraudzībai vai klienta padziļinātas izpētes veikšanai, taču atsevišķs elements pats par sevi nav pietiekams pamats tūlītēja ziņojuma par aizdomīgu darījumu sniegšanai.

¹⁷ Uzskaitījums ir ilustratīvs un nav uzskatāms par izsmeļošu.

¹⁸ Plašāks NILL tipoloģiju un pazīmju skaidrojums sniegts šo vadlīniju 9.2. punktā.

- informāciju, apstiprinātu radušās aizdomas. Šajā aizdomu līmenī sniegtie ziņojumi uzskatāmi par aizsardzības ziņojumiem.¹⁹
- 2) "Aizdomas" – sliekšnis, lai sniegtu ziņojumu par aizdomīgu darījumu Finanšu izlūkošanas dienestam. Šādā aizdomu līmenī, ņemot vērā ar darījumu saistītos faktus, kontekstu un identificētās NILL, TF un PF tipoloģijas un pazīmes, Novēršanas likuma subjektam ir aizdomas, ka attiecīgajā darījumā vai darbībā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF un PF vai šādu darbību mēģinājumu. Novēršanas likuma subjekts šīs aizdomas nevar atspēkot un neredz vai nesaņem racionālu darījuma vai darbības izskaidrojumu no klienta. Vienlaikus Novēršanas likuma subjekts ir veicis visas saprātīgi iespējamās klienta izpētes un darījumu uzraudzības darbības, ko Novēršanas likuma subjekts atbilstoši normatīvajiem aktiem var veikt.
 - 3) "Pamatotas aizdomas" – aizdomu līmenis, kad ir pietiekami daudz faktu, lai ne tikai pastāvētu aizdomas, bet jau būtu pamats uzskatīt, ka NILL, TF un PF darbība vai tās mēģinājums ir noticis vai notiek. Šādā gadījumā Novēršanas likuma subjektam obligāti ir jāsniedz Finanšu izlūkošanas dienestam ziņojums par aizdomīgu darījumu, pievienojot visus faktus un sniedzot detalizētu konteksta skaidrojumu, kā arī jālemj par atturēšanos no darījuma veikšanas.

Aizdomīga darījuma ziņojuma saturs

5. Lai pārliecinātos, ka ziņojums par aizdomīgu darījumu tiek iesniegts pēc iespējas kvalitatīvi un pilnvērtīgi, ieteicams izmantot Tabulā Nr. 2 aprakstīto kontrolsarakstu.

Tabula Nr. 2 "Aizdomīga darījuma ziņojuma kontrolsaraksts"

Ziņojumā par aizdomīgu darījumu obligāti iekļaujamā informācija.		
1.	Novēršanas likuma subjekta saņemtā informācija uzskatāma par ziņojumu par aizdomīgu darījumu, ja iesniegtā informācija ietver vismaz Novēršanas likuma 31. ⁵ pantā paredzēto informāciju: 1) klienta identifikācijas dati un izpētes dokumentu kopijas; 2) plānotā, pieteiktā, konsultētā, uzsāktā, atliktā, veiktā vai apstiprinātā darījuma apraksts, darbības metode, darījumā iesaistītās personas identifikācijas dati un darījuma summa, darījuma veikšanas vai pieteikšanas laiks un vieta, kā arī darījumu apliecinājošu dokumentu kopijas (ja šādi dokumenti ir Novēršanas likuma subjekta rīcībā); 3) pamatojums, kāpēc Novēršanas likuma subjekts uzskata darījumu par aizdomīgu. ²⁰	☐
2.	Finanšu izlūkošanas dienesta datu saņemšanas un analīzes sistēmas (https://goaml.fid.gov.lv) standartizētajā ievadformā atbilstoši aizpildīti ievadformas lauki, tostarp izvēlēta iespējamā noziedzīga nodarījuma grupa, tipoloģija un citi izvēles sarakstu lauki, pēc iespējas izvairoties no izvēles iespējas "cits".	☐
3.	Sniegta ar aizdomīgu darījumu saistīto darījumu informācija, darījumu dati ievadīti tam paredzētajos laukos.	☐
Analītiska rakstura skaidrojums un pielikumi, kas papildina obligāti ietveramo informāciju.		

¹⁹ Ziņojumi, kas tiek iesniegti, lai izvairītos no atbildīgo iestāžu kritikas un ievērotu piesardzību attiecībā uz normatīvā regulējuma prasībām, nevis tādēļ, ka analīzes rezultātā radušās aizdomas, ko apliecina fakti, konteksts un jebkura cita saistīta informācija, kas var būt NILL, TF, PF rādītājs. Aizsardzības ziņošana ir uzskatāma par nepareizu praksi, kas, iespējams, norāda uz Novēršanas likuma subjektu izpratnes trūkumu par aizdomīguma pazīmēm attiecībā uz darījumiem, kā arī zināšanu trūkumu par to radītajiem NILL, TF un PF riskiem.

²⁰ Novēršanas likuma 31.⁵ pants.

4.	<p>Ziņojumam pievienots analītiska rakstura skaidrojums, kas papildina obligāti ietveramo informāciju. Tajā jāietver:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) informāciju par konstatētajiem faktiem un apstākļiem, kuri radījuši aizdomas par darījuma iespējamu saistību ar noziedzīgu nodarījumu, t.sk., NILL, TF un PF: <ul style="list-style-type: none"> - aizdomīgā darījuma specifiskās detaļas jeb pazīmes; - vērtējums par darījuma tipiskumu atbilstoši nozarei un attiecībā pret citiem klienta darījumiem; - konstatētās pretrunas, nepilnības, publiska rakstura informācija, u. tml.); - norādes par faktiem un datiem, kas kontekstā ar citu informāciju pastiprina aizdomas par darījuma likumību un var būt nozīmīgi tālākas izmeklēšanas gaitā (piemēram, segvārdi, IP adreses, e-pasta adreses, virtuālās valūtas darījumu adreses u.tml.) 2) secinājumus par iespējamo noziedzīgo nodarījumu, t.sk., NILL, TF un PF. 3) cita būtiska informācija, kas veiktās analīzes rezultātā tapusi zināma Novēršanas likuma subjektam. 	☐
5.	<p>Pielikumi, kas attiecināmi uz ziņojumā par aizdomīgu darījumu ietverto informāciju, tostarp:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) darījumus pamatojoši dokumenti; 2) kontu pārskati; 3) citi pielikumi, kas apliecina apraksta daļā ietvertos faktus un konstatējumus (t.sk., informāciju, kas iegūta no publiskiem avotiem, ierobežotas pieejas datu bāzēm);²¹ 4) citi būtiski pielikumi, kas pamato ziņojumā par aizdomīgu darījumu ietverto informāciju. 	☐

Aizdomīga darījuma ziņojuma iesniegšana

6. Ziņošanas pienākums ir noteikts Novēršanas likuma 31.⁴ panta pirmās daļas 2. punktā:

Likuma subjekta pienākums ir nekavējoties ziņot Finanšu izlūkošanas dienestam par katru aizdomīgu darījumu. Ziņošanas pienākums attiecas arī uz līdzekļiem, kas rada aizdomas, ka tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai ir saistīti ar terorisma un proliferācijas finansēšanu vai šādu darbību mēģinājumu, bet vēl nav iesaistīti darījumā vai tā mēģinājumā, kā arī uz gadījumiem, kad bijis pietiekams pamats konstatēt aizdomīgu darījumu, bet nepietiekamas uzmanības vai nolaidības dēļ ziņošanas pienākums nav veikts.

7. Ziņošanas pienākums saskaņā ar Novēršanas likuma 31.⁴ panta pirmās daļas 2. punktu attiecas uz šādiem gadījumiem:

7.1. Līdzekļi, kas rada aizdomas, ka tie **tieši** vai **netieši iegūti** noziedzīga nodarījuma rezultātā vai ir **saistīti** ar TF un PF vai šādu darbību mēģinājumu, bet **vēl nav iesaistīti darījumā vai tā mēģinājumā**:

7.1.1. Līdzekļi, kas ir netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, ir augļi no noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtiem līdzekļiem. Piemēram, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūti līdzekļi tiek izmantoti nekustamā īpašuma iegādei, kas vēlāk tiek izīrēts, par to saņemot īres maksu. Būtiski ņemt vērā, ka šādā situācijā iesniegtam ziņojumam primārais pamats ir informācija, kas liecina par nekustamā īpašuma iegādē izmantoto līdzekļu izcelsmi un to iespējamo saistību ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, t. sk., NILL. Informācijai par īres maksu ir sekundāra nozīme, proti, informācija par īres maksu nevar būt kā ziņojuma iesniegšanas pamats.

7.1.2. Aizdomas par līdzekļiem, kas tieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, vienmēr ir saistītas ar konkrētajiem darījumā izmantotajiem līdzekļiem.

7.1.3. Novēršanas likums paredz, ka Novēršanas likuma subjektiem ir jāziņo gan par notiekošu darījumu, gan tā mēģinājumu. Šai kontekstā īpaši būtiski uzsvērt, ka efektīvāk ir ziņot par darījumu, kas vēl nav noticis, bet Novēršanas subjektam jau ir radušās aizdomas, ka klienta līdzekļi ir noziedzīgi. Papildus šāda ziņojuma iesniegšanai Novēršanas likuma subjekts lemj jautājumu par:

7.1.3.1. Atturēšanos no darījuma veikšanas. Atturēšanās no darījuma veikšanas plašāk analizēta nodaļā "[Atturēšanās no darījuma veikšanas](#)".

²¹ Būtiski norādīt, ka, pievienojot dokumentus datu saņemšanas un analīzes sistēmā (<https://goaml.fid.gov.lv>), viena pielikuma maksimālais izmērs ir 30 MB un maksimālais pielikumu skaits vienam ziņojumam par aizdomīgu darījumu ir 10 pielikumi.

- 7.1.3.2. Atteikšanos no darījuma veikšanas – Novēršanas likuma subjekti var nepieņemt lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanas, bet var klientam atteikt veikt darījumu. Atteikšanās no darījuma būtu īstenojama gadījumos, kad iespējams novērst iespējama noziedzīga nodarījuma norisi (piemēram, krāpšanu).
- 7.2. Bijis pietiekams pamats konstatēt aizdomīgu darījumu, bet nepietiekamas uzmanības vai nolaidības dēļ ziņošanas pienākums nav veikts. Proti, ziņojums par aizdomīgu darījumu iesniedzams arī par pagātnē notikušu aizdomīgu darījumu, kas darījuma veikšanas brīdī nav bijis identificēts. Piemēram, kad nav ievērotas aizdomīga darījuma indikācijas vai citu apsvērumu dēļ nav ziņots Finanšu izlūkošanas dienestam, kā arī, ja darījuma aizdomīgums tapis zināms vēlāk, piemēram, kārtējās klienta izpētes procesa gaitā.
8. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 550 "Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu"²² Novēršanas likuma subjektam, iesniedzot ziņojumu par aizdomīgu darījumu, jānorāda informācija par iespējamo noziedzīgo nodarījumu vai nodarījumiem, kas tiek īstenots ar minēto darījumu vai kura rezultātā radušies iespējamie noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kā arī vismaz vienu tipoloģijas pazīmi, kas pamato darījuma aizdomīgumu.
- 8.1. Attiecībā uz iespējamo noziedzīgo nodarījumu tās var būt aizdomas gan par iespējamu notiekošu vai notikušu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu (piemēram, krāpšana, piesavināšanās, kukuļošana, izvairīšanās no nodokļu nomaksas), gan predikatīvo noziedzīgo nodarījumu kopā ar NILL vai autonomu jeb patstāvīgu NILL.²³ Ar šo prasību paplašināta Novēršanas likuma preventīvā darbības joma, jo ziņošanas pienākums netiek attiecināts tikai uz NILL, bet arī uz predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas saistīti ar NILL, proti, noziedzīgi nodarījumi, kas ģenerē līdzekļus (kas vēl nav legalizēti) un līdzekļiem, kas var tikt izmantoti noziedzīga nodarījuma izdarīšanai.
- 8.2. Attiecībā uz tipoloģiju, kas pamato darījuma aizdomīgumu, Novēršanas likuma subjekts darījuma identifikācijai un ziņošanai izmanto Finanšu izlūkošanas dienesta datu saņemšanas un analīzes sistēmā (<https://goaml.fid.gov.lv>) norādītās tipoloģijas, norādot vismaz vienu tipoloģiju, kas pamato darījuma aizdomīgumu. Papildus sistēmā norādītajām tipoloģijām Novēršanas likuma subjekts var atsaukties uz citos avotos norādītām NILL un predikatīvo noziedzīgo nodarījumu tipoloģijām un pazīmēm, kā arī norādīt citu informāciju, kas liecina par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Publiski pieejamas informācijas piemēri, kur apkopotas NILL tipoloģijas un aizdomīgu darījumu pazīmes:
- 8.2.1. Finanšu izlūkošanas dienesta izstrādātais metodoloģiskais materiāls "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes (2. papildinātā redakcija)", kur apkopotas aktuālās NILL tipoloģijas un pazīmes, kas raksturīgas Latvijā (vai, izmantojot Latvijas finanšu sistēmu) īstenojamajām NILL shēmām. Materiālā iekļautas Finanšu izlūkošanas dienesta un izmeklēšanas iestāžu identificētās NILL tipoloģijas un pazīmes, kas pamatotas ar analogu ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestu un citu atbildīgo iestāžu praksē identificēto informāciju un izdarītajiem secinājumiem.²⁴ Finanšu izlūkošanas dienesta datu saņemšanas un analīzes sistēmā (<https://goaml.fid.gov.lv>) ietvertās tipoloģijas izstrādātas atbilstoši aizdomu sliekšnim, kuru sasniedzot Novēršanas likuma subjektiem jāsniedz ziņojums par aizdomīgu darījumu Finanšu izlūkošanas dienestam. Metodoloģiskajā materiālā "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes (2. papildinātā redakcija)" iekļautās tipoloģijas atbilst pamatotu aizdomu sliekšnim un, identificējot kādu no materiālā minētajām tipoloģijām (un uz tām attiecināmajām pazīmēm), Finanšu izlūkošanas dienestam obligāti nekavējoties jāsniedz ziņojums par aizdomīgu darījumu.
- 8.2.2. Starptautisko institūciju un ārvalstu ekspertu izstrādātās vadlīnijas un materiāli, kur ir apkopoti NILL, TF un PF indikatori, piemēram, FATF izstrādātais ziņojums "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, izmantojot PVN "karuseļu" shēmas",²⁵ FATF izstrādātais ziņojums "Profesionāla noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija"²⁶ u.tml.

²² Ministru kabineta 17.08.2021. noteikumi Nr. 550 "Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu". Latvijas Vēstnesis, 159, 19.08.2021. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/325463-noteikumi-par-aizdomigu-darijumu-zinojumu-un-sliesna-deklarācijas-iesniegšanas-kartibu-un-saturu>

²³ Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 124. panta septītajai daļai NILL izmeklēšanu var veikt patstāvīgi, proti, lai pierādītu NILL nav nepieciešams pierādīt konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti. Tas ir – Krimināllikuma 195. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums var tikt izmeklēts kā "stand-alone" jeb autonoma/patstāvīga NILL, balstoties uz netiešajiem pierādījumiem, kas norāda uz mantas noziedzīgu izcelsmi, NILL izdarīšanas tipoloģijām un pazīmēm, kā arī personas nespēju pierādīt mantas likumīgu izcelsmi.

²⁴ Metodoloģiskais materiāls "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes (2. papildinātā redakcija)". Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf

²⁵ FATF: Laundering the Proceeds of VAT Carousel Fraud. Available: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Laundering%20the%20Proceeds%20of%20VAT%20Carousels%20Fraud.pdf>

²⁶ FATF: Professional Money Laundering. Available: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Professional-Money-Laundering.pdf>

Atturēšanās no darījuma veikšanas

9. Atturēšanās no darījuma veikšanas un līdzekļu iesaldēšana ir noteikta Novēršanas likuma V nodaļā (32. pants – 36. pants).

Likuma 32. panta pirmā daļa:

Likuma subjekts pieņem lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanas, ja darījums saistīts vai ir **pamatotas aizdomas**, ka tas saistīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma un proliferācijas finansēšanu, vai ir **pamatotas aizdomas**, ka līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar terorisma un proliferācijas finansēšanu vai šā noziedzīgā nodarījuma mēģinājumu.

10. Vērtējot notiekošu (plānotu, pieteiktu, konsultētu, uzsāktu u.tml.) darījumu, ja tas rada pamatotas aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF un PF, vai šādu darbību mēģinājumu, Novēršanas likuma subjektam ir ne tikai jāizvērtē nepieciešamība ziņot par šo darījumu Finanšu izlūkošanas dienestam, bet arī vajadzība novērst tā īstenošanu, veicot atturēšanos no darījuma veikšanas.
11. Atturēšanās no šāda veida darījuma veikšanas sekmē jebkuras NILL, TF un PF novēršanas sistēmas mērķu sasniegšanu – ne tikai faktiski identificēt noziedzīgus nodarījumus un NILL, bet preventīvi novērst NILL, iesaldējot, arestējot, kā arī konfiscējot noziedzīgi iegūtos līdzekļus.
12. Novēršanas likuma subjekta atturēšanās no darījuma veikšanas var būt pirmais solis ceļā uz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju ar tiesas nolēmumu, kas potenciāli īsteno NILL, TF un PF novēršanas sistēmas mērķi, jo rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu Finanšu izlūkošanas dienests nereti izdod, pamatojoties uz saņemtu Novēršanas likuma subjekta ziņojumu par atturēšanos no darījuma veikšanas.²⁷
13. Gadījumos, kad Novēršanas likuma subjekts neatturas no darījuma veikšanas, lai gan to būtu bijis pienākums darīt,²⁸ pastāv iespēja, ka iespējami noziedzīgi iegūti līdzekļi neizsekojami aizplūst ārpus Novēršanas likuma subjekta un valsts iestāžu kompetences, ko pēc tam nav iespējams atgūt (piemēram, līdzekļu aizplūšana uz čaulas veidojuma kontu augsta riska jurisdikcijā reģistrētā kredītiestādē). Līdz ar to, pastāvot pamatotām aizdomām par līdzekļu noziedzīgu izcelsmi vai par darījuma saistību ar NILL, TF un PF, kā arī pastāvot riskam, ka pēc darījuma veikšanas attiecīgos līdzekļus nebūs iespējams izsekot un atgūt, Novēršanas likuma subjektam ir pienākums atturēties no darījuma veikšanas, par to ziņojot Finanšu izlūkošanas dienestam.
14. Atturēšanās no darījuma veikšanas ierobežo personas tiesības uz īpašumu, kā laikā atbilstoši Novēršanas likuma 32. panta trešajai daļai Novēršanas likuma subjekts neveic nekādas darbības ar darījumā iesaistītajiem līdzekļiem, t. sk. neatgriez tās nosūtītājam (maksājuma veicējam). Ņemot vērā minēto, Novēršanas likuma subjekta aizdomām par iespējamu noziedzīgu nodarījumu vai līdzekļu noziedzīgu izcelsmi ir jābūt pamatotām ar rūpīgu darījuma vai darījumu kopuma analīzi, kā arī pilnvērtīgu klienta izpēti. Atturoties no darījuma veikšanas, Novēršanas likuma subjektam, ņemot vērā viņa zināšanas, pieredzi un pieejamo informāciju, jāspēj pamatot radušās aizdomas, ka ar darījuma starpniecību tiek izdarīts vai turpināts noziedzīgs nodarījums vai darījumā tiek izmantoti noziedzīgi iegūti līdzekļi (nevis nenoskaidrotas izcelsmes līdzekļi) un nav iespējams iegūt pietiekamu informāciju, t. sk. klienta nesadarbošanās dēļ, ka līdzekļiem ir likumīga izcelsme.
15. Novēršanas likuma subjektam par atturēšanos no darījuma veikšanas ir jāziņo Finanšu izlūkošanas dienestam nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darbdienā. Saskaņā ar Novēršanas likuma 32.² panta pirmo daļu Finanšu izlūkošanas dienests ne vēlāk kā piecu darbdienu, bet, ja nepieciešams pieprasīt papildu informāciju, tad astoņu darbdienu laikā pēc tam, kad no Novēršanas likuma subjekta saņemts ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas, izvērtē, vai Novēršanas likuma subjekts ir pieņēmis lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanu atbilstoši Novēršanas likuma prasībām un vai konkrētajai personai noteiktais tiesību ierobežojums ir samērīgs. Pēc tam Finanšu izlūkošanas dienests izdod rīkojumu izbeigt atturēšanos no darījuma veikšanas vai veikt līdzekļu pagaidu iesaldēšanu.
16. Novēršanas likuma subjekta lēmums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir attiecināms uz tiem gadījumiem, kad Novēršanas likuma subjekts faktiski var aizturēt klienta līdzekļu plūsmu, t.i. ne visi Novēršanas likuma subjekti šo darbību var veikt, jo sniegto pakalpojumu specifika neparedz klienta līdzekļu "turēšanu".

²⁷ Novēršanas likuma 32.¹ panta otrās daļas 1. punkts.

²⁸ Ziņojums par aizdomīgu darījumu, kas Finanšu izlūkošanas dienestā iesniegts Novēršanas likuma 30. panta noteiktajā kārtībā, taču Novēršanas likuma subjekts varējis un tam ir bijis pienākums atturēties no darījuma veikšanas, uzskatāms par aizsardzības ziņojumu.

17. Atturēšanās no darījuma veikšanas procesa rezultāts ir iespējami noziedzīgo līdzekļu iesaldēšana²⁹ vai Finanšu izlūkošanas dienesta izdots rīkojums izbeigt atturēšanos no darījuma veikšanas. Secīgi, lai līdzekļu iesaldēšanu vispār varētu veikt, Novēršanas likuma subjektam jābūt iespējai nodrošināt, ka ar līdzekļiem netiek veiktas nekādas darbības. Ņemot vērā minēto, jānorāda, ka atturēties no darījuma veikšanas var finanšu sektora Novēršanas likuma subjekti, bet attiecībā uz nefinanšu sektora Novēršanas likuma subjektiem atturēšanās no darījuma veikšanas ir izteikti retos izņēmuma gadījumos.
18. Ievērojot minēto, būtiski norādīt, ka Novēršanas likuma subjektiem, kas nevar izmantot Novēršanas likuma 32. pantā noteikto mehānismu un pieņemt lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanas (kaut tas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar NILL, TF un PF vai šādu darbību mēģinājumu), ir jāvērtē, kas konkrētajā situācijā ir piemērotākais risinājums: atteikties veikt konkrēto darījumu vai veikt darījumu, par to nekavējoties ziņojot Finanšu izlūkošanas dienestam. Tādējādi atbildīgajai iestādei tiks darīts zināms noziedzīgi iegūtu līdzekļu plūsmas ceļš un atrašanās vieta (ja darījuma veikšana tiek atteikta, pastāv iespēja, ka klients izmantos citas, tostarp, mazāk uzraudzītas metodes un meklēs citus pakalpojumu sniedzējus NILL darbību īstenošanai), ko pēc tam var izmantot kā vērtīgus izlūkdatumus turpmākai izmeklēšanas veikšanai.
19. Lai gan konkrētos gadījumos Likuma subjekta atturēšanās no darījuma veikšanas ir īpaši svarīga un preventīva rīcība, Novēršanas likuma 36. panta pirmajā daļā skaidrots izņēmums, kurā atturēšanās no darījuma veikšanas var radīt nevēlamu rezultātu, proti, gadījumos, kad atturēšanās no darījuma veikšanas, par kuru ir pamatotas aizdomas, ka tas saistīts ar NILL, TF vai PF, var kalpot par informāciju, kas palīdz NILL, TF vai PF iesaistītajām personām izvairīties no atbildības. Piemēram, maksājumu iestāde identificējusi personu tīklu, kuras ar noteiktu periodiskumu veic līdzīgu summu skaidras naudas pārvedumus vienām un tām pašām personām ārvalstīs. Maksājumu iestāde pēc potenciālā naudas mūļu³⁰ tīkla identificēšanas atturas no viena darījuma veikšanas, tādējādi darot zināmu noziedzīgā nodarījuma veicējiem, ka to īstenotā darījumu strukturēšana ir identificēta. Šādā gadījumā tiek radīta situācija, ka turpmākās finanšu izlūkošanas darbības nav iespējams veikt, jo noziedzniekiem tapis zināms, ka radušās aizdomas par to veiktajām noziedzīgajām darbībām. Gadījumos, kad atturēšanās no darījuma veikšanas var ietekmēt turpmāko finanšu izlūkošanas darbību veikšanu, Novēršanas likuma subjektam ir tiesības veikt darījumu un pēc tā veikšanas par to ziņot Finanšu izlūkošanas dienestam. Piemērojot šo Novēršanas likumā paredzēto izņēmumu, būtiski, ka Novēršanas likuma subjekts pēc iespējām sazinās ar Finanšu izlūkošanas dienestu un informē par radušos situāciju.

Sadarbības koordinācijas grupas sasaukšana

20. Atbilstoši Novēršanas likuma 55. panta otrajai daļai Finanšu izlūkošanas dienests koordinē operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras, Valsts ieņēmumu dienesta, kas saskaņā ar Novēršanas likumu ir iesaistītās institūcijas, kā arī Novēršanas likuma subjektu sadarbību, sasaucot Sadarbības koordinācijas grupu pēc savas iniciatīvas vai tad, ja to ierosina vismaz viena no iesaistītajām institūcijām. Sadarbības mērķis ir, cita starpā, veicināt Novēršanas likuma subjektiem normatīvajos aktos noteikto uzdevumu efektīvu izpildi, tostarp, lai sniegtu ziņojumu par aizdomīgu darījumu.
21. Novēršanas likuma subjekti pēc savas iniciatīvas Sadarbības koordinācijas grupas ietvaros ir tiesīgi apmainīties ar informāciju, kas attiecas uz NILL, TF un PF vai šo darbību mēģinājumu vai citu ar to saistītu noziedzīgu nodarījumu vai aizdomīgu darījumu. Novēršanas likuma subjektu sniegtā informācija sadarbības ietvaros var tikt uzskatīta par tādu, kas tiek sniegta Finanšu izlūkošanas dienestam Novēršanas likuma mērķu sasniegšanai. Sadarbības koordinācijas grupas ietvaros var izskatīt arī konkrētas situācijas, kurās notiek pārbaudes vai izmeklēšana, un apmainīties ar informāciju, ievērojot normatīvos aktus, kas nosaka attiecīgās pārbaudes vai izmeklēšanas veikšanu.³¹
22. Ņemot vērā minēto, Novēršanas likuma subjektam dalība Sadarbības koordinācijas grupā var veicināt lēmuma pieņemšanu attiecībā uz turpmāko darbību – ziņošanu par aizdomīgu darījumu, atturēšanos no darījuma veikšanas, atteikšanos izpildīt darījumu un darījumu attiecību izbeigšanu ar klientu vai darījuma izpildi. Novēršanas likuma subjekts var saņemt Finanšu izlūkošanas dienesta, uzraudzības un kontroles institūcijas, kā arī izmeklēšanas iestāžu viedokli par turpmāko darbību, kā arī informāciju, kas var atvieglot vai veicināt attiecīga lēmuma pieņemšanu. Sadarbības koordinācijas grupas

²⁹ Līdzekļu iesaldēšana — liegums jebkādi līdzekļu kustībai un darījumiem, arī pārvedumiem, grozījumiem, maiņai, izmantošanai, piekļuvei tiem vai rīcībai ar tiem, kuras rezultātā jebkādā veidā varētu mainīties šo līdzekļu apjoms, summa, atrašanās vieta, īpašnieks, valdītājs, raksturīgās iezīmes vai mērķis vai rasties citas izmaiņas, kas varētu padarīt iespējamu līdzekļu izmantošanu, tostarp vērtspapīru portfeļa pārvaldību.

³⁰ Par "naudas mūli" tiek uzskatīta persona, kas trešajām personām piekrīt sniegt skaidras vai bezskaidras naudas starpnieka pakalpojumus, izmantojot savu bankas kontu un personas datus, tādējādi nodrošinot trešo personu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju un slēpjot noziedznieka identitāti.

³¹ Novēršanas likuma 55. panta ceturtā un piektā daļa.

mehānisma izmantošana var veicināt pareizākā lēmuma pieņemšanu, kad Novēršanas likuma subjektam lēmums attiecībā uz konkrētu darījumu jāpieņem steidzami. Jāņem vērā, ka uz informācijas apmaiņu Sadarbības koordinācijas grupā neattiecas kredītiestādes pienākums neizpaust neizpaužamas ziņas.³²

23. Būtiski norādīt, ka Sadarbības koordinācijas grupas mehānisms tiek izmantots ne tikai, lai atvieglotu un veicinātu Novēršanas likuma subjektu lēmuma pieņemšanu par veicamajām darbībām konkrētās situācijās un saņemtu ieteikumus no Kompetentajām institūcijām, bet nereti tās ietvaros būtisku taktisko informāciju Novēršanas likuma subjektiem nodod arī Kompetento institūciju pārstāvji. Šī informācija var ietvert konkrētas fiziskas un juridiskas personas vai citu identificējošu informāciju, kas attiecas uz Kompetento iestāžu izmeklēšanā vai redzeslokā nonākušo gadījumu. Novēršanas likuma subjekti, reaģējot uz konstatētajām aizdomām vai rādītājiem, savās iekšējās sistēmās var uzmeklēt un pārbaudīt Kompetento iestāžu sniegto informāciju un sniegt atgriezenisko saiti par no savu skatu punkta redzamajām aizdomīgajām indikācijām.³³

Piemērs:

Finanšu izlūkošanas dienests iniciē Sadarbības koordinācijas grupas sanākumi pēc kredītiestādes lūguma, pieaicinot arī divas izmeklēšanas iestādes, kurām varētu potenciāli būt piekritīga konkrēto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšana. Kredītiestāde Sadarbības koordinācijas grupas sanāksmē sniedz pieteikta aizdomīga darījuma aprakstu, konkrētizējot iesaistītās personas, paužot aizdomas par iespējamajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un līdzekļu plūsmas aprakstu pie nosacījuma, ka kredītiestāde darījumu apstiprinās.

Iesaistītās institūcijas un kredītiestāde vienojas, ka:

- 1) konkrētajā gadījumā nekavējoties ir jāsniedz ziņojums par aizdomīgu darījumu Finanšu izlūkošanas dienestam (bez atturēšanās);³⁴
- 2) saņemot papildus informāciju par darījuma detaļām, līdzekļu plūsmu, kā arī jebkuru citu informāciju par minēto darījumu, kredītiestāde to sniegs Finanšu izlūkošanas dienestam;
- 3) Finanšu izlūkošanas dienests veiks saņemtās un papildus tā rīcībā esošās informācijas analīzi, kā arī sniegs informāciju vienlaicīgi abām izmeklēšanas iestādēm.

Aizdomīgu darījumu ziņojumu piemēri un analīze

Kvalitatīvi ziņojumi par aizdomīgu darījumu:

1. Klienta izpētes laikā kredītiestādei radušās aizdomas, ka sniegtās ziņas par klienta PLG ir nepatiesas un faktiskais PLG ir cita persona, proti, juridiskas personas dibinātājs un aktuālais valdes priekšsēdētājs, kas ir politiski nozīmīga persona. Klienta kontā ir konstatēti aizdomīgi darījumi ar tranzīta darījumu pazīmēm. Pastāv arī korupcijas un NILL riski. Par klientu un tā prezumēto PLG, kas ir PNP, ir publiski pieejama negatīva rakstura informācija par koruptīvām darbībām. Vienlaikus nedz klients, nedz tā PLG nav spējīgi iesniegt dokumentus, kas pierādītu to kontos esošo līdzekļu legālu izcelsmi.

Iesniegtais ziņojums par aizdomīgu darījumu ir kvalitatīvs, jo:

1. Uzskaitīti fakti, kas norāda uz aizdomām, ka darījumi klienta kontā saistīti ar konkrētu noziedzīgu nodarījumu – korupciju (tiek veikti nelikumīgi darījumi citas personas (politiski nozīmīgas personas) interesēs), t. sk. aprakstīta aizdomīga naudas plūsma, analizēti fiktīvi aizdevumi.
2. Iekļauta analīzei nepieciešamā informācija – kontu pārskati, klienta skaidrojumi, darījumus pamatojošie dokumenti (līgumi, rēķini, u.tml.), norādītas saistītās personas, negatīva rakstura publiskā informācija u.c. Būtiski, ka uzskaitītā informācija iekļauta pašā ziņojumā par aizdomīgu darījumu, nevis tikai pievienota tā pielikumā.;
3. Ziņojumā iekļautā informācija ir visaptveroša, ietver kvalitatīvu klientu izpētes procesa rezultātu apkopojumu un ir pamats Finanšu izlūkošanas dienesta turpmākai analītiskai darbībai. Iespējams, tās rezultātā tiks sniegta informācija izmeklēšanas iestādēm.

³² Kredītiestāžu likuma 63. panta pirmās daļas 2¹. punkts. Latvijas Vēstnesis, 163, 24.10.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37426-kreditestazu-likums>

³³ Vairāk informācija par publiskā - privātā sektora finanšu informācijas apmaiņas partnerībām pieejama: Royal United Services Institute. Survey Report "Five years of growth in public-private financial information sharing partnerships to tackle crime". Available: https://www.future-fis.com/uploads/3/7/9/4/3794525/five_years_of_growth_of_public-private_partnerships_to_fight_financial_crime_-_18_aug_2020.pdf

³⁴ Finanšu izlūkošanas dienesta datu saņemšanas un analīzes sistēmā (<https://goaml.fid.gov.lv>), iesniedzot ziņojumu par aizdomīgu darījumu, kas tiek iesniegts saistībā ar notikušu Sadarbības koordinācijas grupas sanākumi, par šo faktu nepieciešams veikt atzīmi, proti, tam paredzētā vietā ievadformā atzīmēt, ka ziņojums par aizdomīgu darījumu tiek iesniegts saistībā ar Sadarbības koordinācijas grupas sanākumi.

2. Kredītiestāde klienta kontā konstatējusi aizdomīgus darījumus, kas, iespējams, saistīti ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas un NILL. Analizējot līdzekļu plūsmu klienta kontā, konstatēti ienākošie pārskaitījumi no politiskām partijām, kā arī izejošie pārskaitījumi ārvalstīs reģistrētiem juridiskiem veidojumiem, kam ir čaulas veidojumu pazīmes.³⁵ Analizējot publiski pieejamo informāciju, konstatēts, ka klienta akcionārs ir saistīts ar personu, kuras vārds bieži izskan saistībā ar korupcijas, nodokļu un NILL shēmām.

Iesniegtais ziņojums par aizdomīgu darījumu ir kvalitatīvs, jo:

1. Ziņojumā uzskaitīti fakti, kas norāda uz aizdomām, ka darījumi klienta kontā saistīti ar konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem – izvairīšanās no nodokļu nomaksas un korupcija, t. sk. aprakstīta aizdomīga līdzekļu plūsma, veikta klienta sadarbības partneru analīze.
2. Iekļauta visa analīzei nepieciešamā informācija – kontu pārskati, klienta skaidrojumi un skaidrojumiem pievienotie dokumenti, t.sk. darījumus pamatojošie dokumenti (līgumi, rēķini u.tml.), negatīvā rakstura publiskā informācija u. c. informācija.
3. Ziņojumā iekļautā informācija ir visaptveroša, ietver kvalitatīvu klientu izpētes procesu rezultātu apkopojumu un ir pamats Finanšu izlūkošanas dienesta turpmākai analītiskai darbībai (t.sk. pieprasot papildus informāciju ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem) un, iespējams, tās rezultātā sniedzot informāciju izmeklēšanas iestādēm.

3. Zvērināts revidents identificējis klienta īstenotus neskaidrus darījumus, kuros veikta priekšapmaksā par precī, iesaistot vairākus ārvalstu uzņēmumus. Priekšapmaksā par precī tiek pārskaitīta uzņēmumam, kurš veic limitētu saimniecisko darbību. Vēlāk tiek noslēgts līgums ar citu piegādātāju par līdzīgu summu un preces veidu. Vēlāk tiek noslēgta trīspusēja vienošanās par prasījuma tiesību, kas izriet no pirmā piegādes līguma, nodošanu uzņēmumam, ar kuru noslēgts otrs piegādes līgums. Izpētes ietvaros konstatēts, ka būtiski kavēti izpildes termiņi, prece nav piegādāta pilnā apmērā, priekšapmaksā samaksāta netipiski lielā apmērā, kura nav pilnībā atgūta. Pieprasot klienta paskaidrojumu, tas nav varējis argumentēt un pietiekami pamatot darījumu ekonomisko jēgu un struktūru.

Iesniegtais ziņojums par aizdomīgu darījumu ir kvalitatīvs, jo:

1. Ziņojumā uzskaitīti fakti, kas norāda uz aizdomām, ka klients caur uzņēmumu "ķēdi" īsteno krāpnieciskas darbības, t.sk. konstatēta ķēdē iesaistīto uzņēmumu savstarpējā saistība; izpētīti starp pusēm noslēgtie līgumi; analizēti neskaidrie darījumi un priekšapmaksas izlietojums; pieprasīti klienta paskaidrojumi.
2. Iekļauta visa analīzei nepieciešamā informācija – noslēgtie līgumi, klienta skaidrojumi un skaidrojumiem pievienotie dokumenti, darījumus pamatojošie dokumenti (rēķini, pavadzīmes u.tml.), u. c. informācija.
3. Ziņojumā iekļautā informācija ir visaptveroša, ietver kvalitatīvu klientu izpētes procesu rezultātu apkopojumu un ir pamats Finanšu izlūkošanas dienesta turpmākai analītiskai darbībai (t.sk. pieprasot papildus informāciju ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem) un, iespējams, tās rezultātā sniedzot informāciju izmeklēšanas iestādēm.

Ziņojums par aizdomīgu darījumu ar zemāku kvalitāti:

1. Kredītiestāde ziņojusi par aizdomīgu darījumu, jo klienta izpētes rezultātā tapusi zināma publiski pieejama negatīva rakstura informācija par klienta sadarbības partneriem. Ziņojumā norādīts, ka kreditora veiktie darījumi un aktivitāte saskan ar uzņēmuma darbības virzienu, balstoties uz darījumu aprakstu un informāciju, kas pieejama par klienta veiktajiem darījumiem. Vienīgais aizdomas pamatojošais apstāklis ir negatīva rakstura informācija medijos (piemēram, tieša vai pastarpināta saikne ar publiski zināmām³⁶ shēmām) par klienta sadarbības partneriem.

Iesniegtais ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir nekvalitatīvs, jo:

1. Nav norādes uz aizdomīgiem darījumiem.
2. Ziņojums balstīts uz publiski pieejamu negatīva rakstura informāciju par ar klientu saistītām personām.
3. Klienta veiktie darījumi nerada aizdomas un ir atbilstoši tā uzņēmējdarbības specifikai.
4. Nav izprotams ziņojuma par aizdomīgu darījumu iesniegšanas mērķis un nepieciešamība.

2. Latvijā reģistrēts uzņēmums SIA D saņēma aizdevumus no Singapūras uzņēmuma un aizdeva Ukrainā reģistrētiem uzņēmumiem A un B un Austrijā reģistrētam uzņēmumam C. Konstatēts, ka uzņēmumi ir savstarpēji saistīti un visos uzņēmumos PLG ir viena un tā pati persona.

Iesniegtais ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir nekvalitatīvs, jo:

1. Ziņojumā sniegtā informācija nepamato atzīmēto noziedzīgā nodarījuma grupu – "Aizdomas par profesionāla atbalsta sniegšanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā".

³⁵ Novēršanas likums – 1. panta 15¹ punkts.

³⁶ Laundromāta skaidrojums sniegts Finanšu izlūkošanas dienesta izstrādātajās vadlīnijās "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes." Pieejams: https://www.fid.gov.lv/images/Articles/2020/NILL_tipolo%C4%A3ijas_un_paz%C4%ABmes.pdf

2. Nav ietverta pietiekama informācija, kas pamato aizdomas, kā arī nav sniegta informācija par klienta un darījumu padziļinātu izpēti.
3. Nav sniegta informācija par klienta sniegtajiem paskaidrojumiem.
4. Nav pievienoti darījuma aizdomīgumu pamatojoši dokumenti.

Atturēšanās ziņojumu piemēri un analīze

Kvalitatīvi ziņojumi par atturēšanos no darījuma veikšanas:

1. Kredītiestāde atturējusies no darījuma veikšanas, jo konstatējusi klienta datu sakritību ar FACTIVA SIP / Financial Crime iekļautas personas datiem un negatīva rakstura publiski pieejamu informāciju, t.i. persona tika apsūdzēta kukuļdošanā valsts institūcijām tā pārstāvētā uzņēmuma interešu aizstāvībai publisko iepirkumu ietvaros, kā arī pret viņu ir uzsākts kriminālprocess par izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Turklāt klients nav varējis pamatot, t.sk. iesniegt darījumu pamatojošus dokumentus, ka darījumā izmatotajiem līdzekļiem ir leģitīma izcelsme. Kredītiestādei radušās aizdomas, ka naudas līdzekļi un vērtspapīri, kas izvietoti klienta un tā ģimenes locekļu kontos, iespējams, tika iegūti predikatīva nozieguma rezultātā un ir noziedzīgi iegūti.

Iesniegtais ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir kvalitatīvs, jo:

1. Konstatēta klienta personas datu sakritība ar datu bāzēs iekļautas personas datiem.
2. Iekļauta analīzei nepieciešamā informācija – kontu pārskati, klienta reģistrācijas karšu kopijas, klienta un saistīto personu identifikācijas dokumenti, klienta izpētes faili, negatīva rakstura publiskā informācija u.c.
3. Ziņojumā par aizdomīgu darījumu iekļautā informācija un veiktā analīze ir kvalitatīvs pamats materiāla sagatavošanai izmeklēšanas iestādēm. Finanšu izlūkošanas dienests pārbaudīja ziņojumā minētos faktus un pieejamās datu bāzes, kā arī nosūtīja informācijas pieprasījumu analogam ārvalstu dienestam par Novēršanas likuma subjekta klientu. Finanšu izlūkošanas dienests papildināja ziņojumā par aizdomīgu darījumu iekļauto informāciju ar tā veiktās analīzes rezultātā iegūtu būtisku informāciju, tādējādi sagatavojot materiālu.

2. Kredītiestāde atturējusies no darījuma veikšanas, pamatojoties uz aizdomām, ka klienta kontā veiktie darījumi ir saistīti ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas un NILL. Kredītiestādei radušās pamatotas aizdomas, ka klients papildus saimnieciskajai darbībai noformē un deklarē faktiski nenotikušos darījumus ar ārvalstīs un Latvijā reģistrētiem čaulas veidojumiem, pārskaita tiem līdzekļus par faktiski nenotikušiem darījumiem (preču piegādēm un pakalpojumu sniegšanu), apzinot, ka šie darījumu partneri nesniedz pakalpojumu un nepiegādā preces. Turklāt pēc klienta paskaidrojuma pieprasīšanas klients nav varējis izskaidrot darījumu ekonomisko būtību.

Iesniegtais ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir kvalitatīvs, jo:

1. Ziņojumā par aizdomīgu darījumu uzskaitīti fakti, kas norāda uz pamatotām aizdomām, ka darījumi klienta kontā saistīti ar konkrētu noziedzīgu nodarījumu, t. sk. aprakstīta aizdomīga līdzekļu plūsma, norādīts uz pretrunām dokumentos un saņemtajos skaidrojumos, norādīts uz publiski pieejamo informāciju, veikta katras shēmā iesaistītās personas izpēte un darījumu analīze, sniegts aizdomu par fiktīvajiem darījumiem pamatojums.
2. Iekļauta visa analīzei nepieciešamā informācija – kontu pārskati, klienta reģistrācijas karšu kopijas, klienta un saistīto personu identifikācijas dokumenti, klienta izpētes faili, negatīva rakstura publiskā informācija u.c.
3. Ziņojumā par aizdomīgu darījumu iekļautā informācija un veiktā analīze ir kvalitatīvs pamats materiāla sagatavošanai izmeklēšanas iestādēm. Finanšu izlūkošanas dienests pārbaudīja ziņojumā minētos faktus un pieejamās datu bāzes, kā arī nosūtīja informācijas pieprasījumu Novēršanas likuma subjektam, kas nebija ziņojuma iesniedzējs. Materiāla sagatavošanai Finanšu izlūkošanas dienests papildināja ziņojumā par aizdomīgu darījumu iekļauto informāciju ar tā veiktās analīzes rezultātā iegūtu būtisku informāciju, tādējādi sagatavojot materiālu.

Ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ar zemāku kvalitāti:

1. Kredītiestāde atturējusies no darījuma veikšanas, kā vienīgo pamatojumu norādot klienta veikto darījumu saistību ar laundromātu darbību.³⁷ Klients saņēmis līdzekļus no / vai pārskaitījis tos juridiskām personām, kas iesaistītas publiski zināmās laundromātu shēmās. Kredītiestādei ir

³⁷ Laundromāts ir daudzfunkcionāla finanšu infrastruktūra jeb rīks, ko parasti izveido profesionāli noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizētāji, lai palīdzētu klientiem legalizēt noziedzīgā ceļā gūtus aktīvus, slēpt īpašumtiesības, izvairīties no nodokļiem vai valūtas ierobežojumiem, pārvietot naudu ārzonās. Bieži vien šim mērķim izmanto čaulas veidojumus - ārzonās reģistrētus veidojumus. Laundromāta ietvaros noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā ieinteresēta persona naudu novirza čaulas veidojumam, pamatojot to ar fiktīvu skaidrojumu, piemēram, preces vai pakalpojuma pirkšanu un pārdošanu, aizdevumu vai aizdevuma atmaksu. Pēc tam čaulas veidojuma kontā nauda tiek pārvietota uz citiem kontiem, turpinot skaidrot maksājumus ar fiktīviem darījumiem. Rezultātā naudas izcelsme un īpašumtiesības tiek pazaudētas (nomaskētas), izmatojot līdzekļu sajaukšanu un veidojot garas fiktīvu darījumu ķēdes, pēc kā naudas līdzekļi tiek atgriezti klientam kā šķietami likumīgi ienākumi.

radušās aizdomas, ka naudas līdzekļiem, kas izmantoti darījumā, nav leģitīma izcelsme un tie ir noziedzīgi iegūti.

Iesniegtais ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas ir nekvalitatīvs, jo:

1. Vienīgais aizdomas pamatojošais fakts ir klienta partneru tieša un / vai pastarpināta saistība ar laundromātu darbību, turklāt minētie darījumi veikti vairāku gadu pagātnē un nav saistīti ar konkrēto darījumu, no kura Novēršanas likuma subjekts atturas, un tajā iesaistītajiem līdzekļiem.
Nav pieprasīti klienta skaidrojumi un nav veikta darījumu analīze.
2. Nav pievienoti kontu atvēršanas un aizdomīgus darījumus pamatojoši dokumenti.
3. Kredītiestāde pirms atturēšanās no darījuma veikšanas un ziņojuma iesniegšanas nav veikusi pilnvērtīgu situācijas un darījumu izpēti, tāpēc Finanšu izlūkošanas dienests ziņojumā iekļauto informāciju nevar izmantot kā pamatu aizdomu par NILLTPF apstiprināšanai un materiāla sagatavošanai izmeklēšanas iestādēm.

Izmantoto saīsinājumu saraksts

FATF	Finanšu darījumu darba grupa (<i>Financial Action Task Force</i>)
Kompetentās iestādes	Izmeklēšanas iestādes, prokuratūra, tiesa, operatīvās darbības subjekti, uzraudzības un kontroles institūcijas un citas institūcijas, ja, pēc Finanšu izlūkošanas dienesta ieskata, šo informāciju attiecīgās institūcijas var izmantot tām normatīvajos aktos noteikto uzdevumu veikšanai.
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
PF	Proliferācijas finansēšana
PLG	Patiesais labuma guvējs
PNP	Politiski nozīmīga persona
TF	Terorisma finansēšana